

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Кафедра права Європейського Союзу

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВИ ГЕОПОЛІТИКИ»**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський) рівень

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 29 «Міжнародні відносини»

Спеціальність – 293 «Міжнародне право»

Освітня програма/спеціалізація – «Міжнародне право»

Статус дисципліни – вибіркова

Рік набору – 2017

Харків – 2020

Робоча програма навчальної дисципліни «Основи геополітики» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 293 «Міжнародне право» спеціалізації «Міжнародне право» міжнародно-правового факультету. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2020. 27 с.

Розробники:

Яковюк Іван Васильович – завідувач кафедри права Європейського Союзу, доктор юридичних наук, професор

Гарант освітньої програми:

Комарова Тетяна В'ячеславівна – доцент кафедри права Європейського Союзу, доктор юридичних наук, доцент

Затверджено на засіданні кафедри міжнародного права
(протокол № 3 від 7 листопада 2017 р.)

Зміни та доповнення затверджено на засіданні кафедри
Права Європейського Союзу
(протокол № 1 від 1 вересня 2020 р.)

Завідувач кафедри

Яковюк Іван Васильович

Зміст

1. Опис навчальної дисципліни.....	4
2. Очікувані результати навчання.....	5
3. Програма навчальної дисципліни.....	7
4. Обсяг і структура навчальної дисципліни.....	15
5. Теми лекційних і практичних занять.....	16
5.1. Теми лекційних занять.....	16
5.2. Теми практичних занять.....	17
6. Форми педагогічного контролю, засоби та критерії оцінювання результатів навчання	18
7. Інформаційне забезпечення навчальної дисципліни.....	21

1. Опис навчальної дисципліни

Робоча програма навчальної дисципліни «Основи геополітики» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми «Міжнародне право» підготовки бакалаврів спеціальності 293 «Міжнародне право» галузі знань 29 «Міжнародні відносини».

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень освіти	Дидактична структура навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань – 29 «Міжнародні відносини»	Обов'язкова	Обов'язкова
Модулів – 3		Рік підготовки:	Рік підготовки:
	Спеціальність – 293 «Міжнародне право»	5-8 семестр	5-8 семестр
Загальна кількість годин – 150		Лекції	Лекції
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2-4, самостійної роботи студента - 6-8.	Спеціалізація – «Міжнародне право»	32 год.	4 год.
		Практичні заняття	Практичні заняття
	32 год.	8 год.	
	Самостійна робота	Самостійна робота	
	86 год.	138 год.	
	Рівень освіти – перший (бакалаврський)	Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань іспит	Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань іспит

Робоча програма навчальної дисципліни «Основи геополітики» визначає дидактичну структуру і тематичну карту дисципліни відповідно до навчального плану та робочого навчального плану Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни, обсяг навчання, форми й засоби поточного і підсумкового контролю знань студентів за напрямом підготовки освітнього ступеня «Бакалавр».

Мета навчальної дисципліни – формування цілісної системи професійних знань, умінь, навичок та інших компетентностей здобувачів вищої освіти стосовно теорії геополітики: розширення і поглиблення знань про країни, регіони і світ в цілому; формування усталених уявлень про закономірності

взаємодії геополітичних факторів (географічних, історичних, політичних, соціально-економічних), які впливають на стратегічний потенціал держав, що реалізовується в світовій політиці; навичок аналізу геостратегій суб'єктів міжнародних відносин.

Завдання:

- знання теоретико-методологічної основи сучасної теорії геополітики та її місця в системі суспільних наук;
- опанування теоретичних положень класичної і модерної геополітики;
- володіння інструментарієм теоретичного і практичного аналізу міжнародних політико-правових ситуацій;
- усвідомлення здатності геополітики впливати на ефективність міжнародного права і міжнародних організацій;
- розуміння технологій розробки й прийняття геополітичних рішень;
- усвідомлення сутності і змісту понять «національна безпека», «регіональна безпека» і «міжнародна безпека», шляхів і засобів їх забезпечення;
- виявляти фактори, що перешкоджають національним інтересам і загрожують національній безпеці України;
- ознайомлення з геостратегіями провідних держав світу або групи держав на світовій і регіональних аренах;
- формування навичок аналізу основних факторів, що впливають на розробку геостратегій держав, визначення місця і ролі держави в геополітичному просторі регіону і сучасного світу;
- оволодіння методологією отримання та систематизації інформації щодо різноманітних аспектів геополітики, зокрема за допомогою бібліографії та сучасних технічних засобів.

Пререквізити: «Міжнародне публічне право», «Історія держави і права України», «Теорія держави і права», «Історія міжнародного права», «Країнознавство», «Конституційне право», «Філософія», «Соціально-політичні студії», «Економічна теорія», «Логіка».

Кореквізити: «Право Європейського Союзу», «Історія європейської інтеграції», «Міжнародні економічні відносини».

Постреквізити: «Право міжнародних організацій», «Універсальні та регіональні системи захисту прав людини», «Міжнародне приватне право», «Теорія міжнародних відносин».

Мова навчання – українська.

2. Очікувані результати навчання

У результаті засвоєння навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен демонструвати такі результати навчання:

РН 1. Продемонструвати знання та розуміння основних понять та категорій геополітики, принципів та методології геополітичних досліджень.

РН 2. Продемонструвати знання та розуміння історії становлення та розвитку геополітичних ідей та теорій у світовій, європейській та українській політичній думці.

РН 3. Пояснити природу, джерела та напрями еволюції геополітичних інтересів держави.

РН 4. Інтерпретувати основні положення теорій класичної геополітики і доктрин сучасної геополітики.

РН 5. Розкрити особливості геополітичного положення основних суб'єктів міжнародних відносин та специфіку їх геостратегії.

РН 6. Пояснити тенденції розвитку геополітичної ситуації в світі та окремих його регіонах.

РН 7. Визначити особливості географічного та геополітичного положення України та основні проблеми формування геостратегії України у світовому та європейському геополітичному просторі.

РН 8. Розкрити передумови і фактори сучасних геополітичних конфліктів, різноманітні аспекти їх врегулювання.

РН 9. Пояснити специфіку національних стратегічних інтересів України, її союзників і противників.

РН 10. Використовувати критичний підхід сучасної геополітики в дослідженнях інформаційного виміру сучасних геополітичних процесів.

Навчальна дисципліна «Основи геополітики» забезпечує формування у студентів загальних і спеціальних компетентностей та набуття ними результатів навчання, визначених освітньо-професійною програмою «Міжнародне право», а саме:

Загальних компетентностей:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 6. Навички збору і аналізу інформації з національних і міжнародних джерел.

ЗК 7. Навички використання інформаційних технологій і баз даних.

ЗК 8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 12. Здатність визначати інтереси і мотиви поведінки інших осіб.

Спеціальних компетентностей:

СК 2. Здатність критично осмислювати основні теорії, принципи і поняття у процесі застосування міжнародного права.

СК 3. Знання і розуміння процесів впливу міжнародного права на функціонування міжнародного співтовариства, взаємодії норм міжнародного права з іншими нормативними міжнародними системами.

СК 4. Знання історії міжнародного права, еволюції основних інститутів та галузей міжнародного права від Стародавнього світу до сучасності.

СК 13. Знання і розуміння історії, природи та правового статусу Європейського Союзу.

Програмних результатів навчання:

ПРН 2. Демонструвати знання і розуміння еволюції міжнародного права.

ПРН 11. Виявляти знання мирних засобів вирішення міжнародних спорів.

ПРН 23. Демонструвати здатність до праці в міжнародно-правовому контексті.

3. Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1.

КЛАСИЧНІ ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ МЕТОДОЛОГІЧНОЇ БАЗИ ГЕОПОЛІТИКИ ЯК НАУКИ.

Тема 1.

Геополітика як наука: історія розвитку. Теоретичні джерела геополітики.

Місце геополітики в системі наук. Геополітика як наука, наукова дисципліна, її об'єкт і предмет. Роль географічних чинників в політиці.

Основні категорії і поняття геополітики. Категорії: «простір», «геополітичне поле», «контроль над простором», «політичний простір (межі)», «політичний ландшафт», «кордон» («межа»), «центр-периферійні відносини», «імперія», «міць», «баланс сил», «експансія», «ресурси» та ін.

Безпека, національна безпека, регіональна і міжнародна безпека. Колективна безпека.

Геополітичний контроль. Типи контролю в геополітиці.

Головні джерела геополітики: цивілізаційний підхід; воєнно-стратегічні теорії; географічний детермінізм.

Сучасні уявлення про геополітичні чинники у політичному просторі. Геополітика, геостратегія і національні інтереси держави.

Поняття меж в геополітиці: історія і сучасність.

Геополітичні епохи.

Основні закони і категорії, функції та методи геополітики. Сутність та зміст основного геополітичного закону. Функції: пізнавальна, інформаційно-аналітична, прогностична, управлінська, ідеологічна, владна.

Теоретико-методологічні дискусії ХХ – ХХІ століть щодо наукового статусу геополітики. Сучасний стан концептуалізації геополітики як методу політичного дослідження, як ідеології, як наукової концепції, як наукової дисципліни, як науки.

Тема 2.

Континентально-європейська школа геополітики.

Основні ідеї та принципи класичної геополітики.

Геополітичні ідеї та практика давньогрецьких (Парменід, Аристотель, Полібій), давньоримських (Цицерон, Ю. Цезар), середньовічних (Юстиніан, Карл Великий, Н. Макіавеллі) теоретиків геополітики.

Основні континентальні школи геополітики.

Німецька школа: Ф. Ратцель, Р. Челлен, К. Хаусхофер, К. Шмітт.

Британська школа: Х. Маккіндер, П. Тейлор, А. Тойнбі.

Французька школа: П.В. де ла Блаш.
Російська школа: В. Семенов-Тян-Шанський, П. Савицький, Л. Гумільов.
Основні течії геополітики: «органіцизм», атлантизм, континенталізм, євразійство.

Тема 3.

Англо-американський (атлантичний) напрям геополітичної думки.

Телурократична і таласократична концепції геополітики. Метафізика світового панування. Трансформація основного закону геополітики.

Основні ідеї англо-американської школи геополітики. А. Мехен про важливість морської сили в історії («Вплив морської сили на історію»).

«Географічна вісь історії» Г. Маккіндера. «Хартленд»; «внутрішній півмісяць»; «зовнішній півмісяць». Практична діяльність Г. Маккіндера у сфері зовнішньої політики Великобританії. Трансформації в геополітичній моделі Г. Маккіндера в 1940-х р.

Н. Спайкмен як ідейний спадкоємець Г. Маккіндера. Геополітична концепція «Рімленда» як прояв американського інтервенціонізму. Антирадянська спрямованість концепції Н. Спайкмена. Реалізм у зовнішньополітичній стратегії.

Тема 4.

Учасники міжнародних відносин в контексті геополітичного простору.

Взаємозв'язок і характер відносин між основними учасниками міжнародних відносин.

Поняття про акторів міжнародних відносин.

Держава, як актор міжнародних відносин та суб'єкт геополітичних взаємовідносин: ознаки, функції, сучасна форма.

Класифікація держав.

Характеристика держави: форма правління, форма державного устрою.

Типи політичних систем: тоталітарний, авторитарний, демократичний.

Політичні партії. Виборчі технології та їх вплив на зміну геополітичного вектору країни

Недержавні актори в геополітичному просторі: їх роль і функції. Міжурядові та неурядові організації: їх класифікація та основні функції в міжнародних відносинах.

Тема 5.

Політичні ідеології як чинники впливу на геополітичний світовий простір.

Класичне поняття ідеології.

Рівні політичної ідеології: теоретико-концептуальний (елітарний), програмно-політичний (пропагандистсько-просвітницький), актуалізований (життєвий).

Функції політичної ідеології: інтеграція суспільства, мотивація політичної поведінки, створення позитивного образу.

Лібералізм як ідейно-політична течія. Умови формування та зміст класичних ліберальних доктрин. Неолібералізм, його основні принципи та організаційно-політичні форми.

Консерватизм як ідеологія та форма політичного руху. Передумови виникнення, базові ідеї та принципи консерватизму. Типи і національні форми консерватизму.

Неоконсерватизм, його загальні і специфічні риси та організаційно-політичні форми.

Ліві та лівоцентристські ідеологічні доктрини. Історичні умови виникнення, генеза і основні ідеї соціалістичної ідеології. Формування, етапи розвитку, ідеологія світового соціал-демократичного руху.

МОДУЛЬ 2. СУЧАСНИЙ ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ПРОСТІР: РЕАЛІЇ ТА ТЕНДЕНЦІЇ.

Тема 6.

Геополітична структура сучасного світу.

Еволюція міжнародних відносин у ХХ ст. Трансформації міжнародних систем.

Розділ Європи.

Біполярна геополітична модель в епоху «Холодної війни».

Роль ООН та інших міжнародних організацій в геополітиці ХХ ст.

Геополітика ядерної ери в історії людства.

Розпад СРСР. Геополітичні наслідки руйнації СРСР і соціалістичної системи. Руйнація біполярної моделі.

Однополярний світ

Поняття «глобальні проблеми», їх систематизація і класифікація. Римський клуб про глобальні загрози.

Глобалізація і державний суверенітет.

Уявлення про уніполярний світ. «Новий світовий порядок».

Багатополярна і багатоярусна геополітична модель сучасного світу.

Вплив міжурядових організацій глобального і регіонального рівнів на формування геополітичної ситуації всвіті і окремих регіонах.

Теорії сучасного світовлаштування: модель геостратегічних сфер та геополітичних регіонів С. Коена, концепція зіткнення цивілізацій С. Хантінгтона, концепція уніполярного світу А. Страуса, гіпотеза «семи паралелей однополярного світового простору» Й. Галтунга, концепція геостратегічних агентів та геополітичних центрів З. Бжезінського.

Геополітична структуризація світу. Геополітичні макрорегіони світу. Геополітичні регіони. Геополітичні субрегіони. Геополітичні «вісі», «полюси» («центри»).

Геополітична взаємодія цивілізацій на міжнародній арені: співпраця і конфлікти.

Тема 7. Європа в геополітичному вимірі.

Геополітичні та гео економічні аспекти утворення і розвитку ЄОВС — ЄЕС — ЄС.

Розширення ЄС на схід: геополітичні та гео економічні наслідки.

Геополітичні перспективи подальшого розвитку ЄС. НАТО: геополітичні засади створення і розвитку.

Євроатлантична інтеграція. Створення НАТО. Трансформація НАТО. Геополітичне розширення НАТО, основні наслідки. Сучасна геостратегія НАТО.

Геополітика Великої Британії в повоєнний період. Геостратегія Великої Британії часів М. Течер. Геополітика Великої Британії в Європі. Сучасна геостратегія Великої Британії.

Геополітика повоєнної Франції. Геостратегія Франції на міжнародній арені при президенті Ш. де Голля. Ядерний та космічний аспекти геополітики Франції. Геополітичні інтереси Франції в Африці. Сучасна геополітика Франції.

Геополітика ФРН. Об'єднання двох Німеччин. Формування нової геополітичної моделі сучасної ФРН. Геостратегія об'єднаної Німеччини в Європі та світі.

Геополітика сучасної Італії в Європі.

Геополітика Іспанії.

Геополітична ситуація в Центральній Східній Європі.

Сучасні геополітичні інтереси держав регіону.

Тема 8. Геополітика США.

Історичний розвиток геополітики США.

«Доктрина Монро». Геополітичне розширення США в XIX ст. Концепція «ізоляціонізму». Геополітика «великого кийка». Прояви інтервенціонізму в кінці XIX ст., під час Першої світової війни.

Геополітика США напередодні та під час Другої світової війни.

Геополітика США періоду «холодної війни». Доктрина Г. Трумена. Політика «стримування» СРСР. Геополітика «гнучкого реагування».

Період «розрядки».

Геополітична перемога США. Неоатлантизм в теорії і зовнішній політиці США. «Превентивний інтервенціонізм». «Гуманітарний інтервенціонізм».

Геополітична експансія США.

Роль США в НАТО.

Геополітика США в Європі. Взаємовідносини США з провідними державами Західної Європи.

Геостратегія США щодо сучасної Росії.

Геостратегія США щодо КНР.

Геополітика США стосовно Японії.

Геостратегія США в Південно-Східній та Південній Азії.

Стратегія США на Близькому Сході.

Тема 9.

Геополітика провідних країн Азії.

Геополітичне положення КНР. Геополітична ідея «Великого Китаю». Зростання геополітичної могутності. Геополітичні і гео економічні аспекти взаємовідносин між КНР і США. Геополітична проблема Тайваню. Регіональна геополітика КНР.

Японія як геостратегічний союзник США. Проблема «Північних територій». Взаємовідносини між Японією і Китаєм. Регіональна геополітика Японії.

Геополітичні проблеми утворення незалежної Індії. Взаємовідносини між Індією і Пакистаном; лінія геополітичної напруги в Кашмірі. Відносини між Індією і КНР. Геостратегія Індії в басейні Індійського океану.

Геополітика сучасного Пакистану.

Теорія ісламського світового порядку. Геополітичні проблеми взаємовідносин ісламського і західного світів. Арабські країни; спільні риси геополітики.

Геополітична роль Саудівської Аравії.

Гео економічний потенціал Ірану, його геополітика.

Геополітика Туреччини, її роль у Чорноморському регіоні та на Близькому Сході. Геополітичні аспекти проблеми Кіпру.

Тема 10.

Геополітика Російської Федерації.

Геополітичні аспекти утворення і розвитку Російської імперії. Геополітика Російської імперії у XVIII — на початку XX ст.

Геополітика Радянського Союзу у міжвоєнний та повоєнний період.

Доктрина Брежнєва.

Доктрина Горбачова.

Російська Федерація — «геополітична спадкоємиця» СРСР.

Нова геополітична сутність Росії. Територіальні втрати і їх геополітичні наслідки. Проблема міжнаціональних конфліктів і їх вплив на геополітичне становище РФ.

Сучасна геостратегія Російської Федерації у світі. Гео економічна стратегія. Воєнна доктрина. Політика забезпечення геостратегічного контролю над пострадянським геопростором.

Відносини Росії з ЄС. Взаємовідносини Росії з НАТО. Взаємовідносини Росії з провідними країнами Європи: Німеччиною, Великою Британією, Францією, Італією.

Геостратегія Росії щодо країн Центральної та Східної Європи.

Геостратегія Росії щодо України.

Геостратегічний вектор Росії на співпрацю з Китаєм.

МОДУЛЬ 3. УКРАЇНА В СУЧАСНІЙ СВІТОВІЙ ГЕОПОЛІТИЦІ.

Тема 11.

Геополітичні конфлікти в сучасному світі.

Поняття, типи і функції конфлікту.

Особливості міжнародних конфліктів в епоху «холодної війни».

Конфлікти і кризи.

Особливості і функції конфлікту в біполярному світі.

Поняття і типи міжнародного співробітництва.

Міжцивілізаційні конфлікти.

Війна як інструмент геополітики в історії людства.

Военно-політичний конфлікт. Головні фактори, що викликають воєнно-політичні конфлікти.

Виникнення і розвиток воєннополітичного конфлікту. Об'єкт, предмет, засоби, суб'єкти воєнно-політичного конфлікту.

Типології воєнно-політичних конфліктів.

Динаміка воєнно-політичних конфліктів.

Типи стратегій держав. Результати воєнно-політичних конфліктів.

Врегулювання конфліктів.

Геополітичний аналіз воєнно-політичних конфліктів.

Географія воєнно-політичних конфліктів у сучасному світі.

Геокономічний конфлікт. Геокономічні війни.

Тема 11.

Інформаційна парадигма посткласичної геополітики.

Інформаційна геополітика. Геоінформаційні конфлікти.

Поняття інформаційних війн, спеціальних інформаційних та психологічних операцій в координатах сучасної геополітики.

Віртуальний вимір геополітичного простору. Значення інформаційних ресурсів у сучасному геополітичному протистоянні.

Інформаційні ресурси геополітичної ідентичності України. Ключові проблеми інформаційного виміру геополітичного середовища України.

Тема 12.

Становлення української геополітики.

Україна як суб'єкт і об'єкт світової політики.

Традиції зовнішньої політики України – геополітична, цивілізаційна, соціокультурна.

Основні геополітичні вектори-орієнтири в громадсько-політичній думці України у першій половині ХІХ ст.

Ідея створення вільної федерації слов'янських народів (Україна, Польща, Росія та інші слов'янські держави) у програмних документах «Товариства об'єднаних слов'ян».

Геополітичні аспекти в діяльності «Малоросійського товариства» (В. Лукашевич, С. Кочубей, В. Тарновський, П. Капніст, І. Котляревський та ін.).

Ідея слов'янської федерації в програмних документах і працях членів Кирило-Мефодіївського товариства (М. Костомаров, М. Гулак, В. Білозерський, Т. Шевченко, О. Навроцький, О. Маркович, П. Куліш).

Слов'янофільська орієнтація як геополітичний вектор в працях І. Франка, Р. Лащенка і М. Грушевського.

Геополітична думка в Україні другої половини ХІХ ст. Західноєвропейська орієнтація М. Драгоманова. Обґрунтування ним необхідності зв'язків України і Росії із Західною Європою.

Геополітична ідея Чорноморсько-адриатичної федерації українців, чехів, словаків, сербів та хорватів у працях С. Шелухіна (1864-1938) і С. Томашівського (1875-1930).

Ю. Липа та його концепція створення Чорноморсько-балтійської федерації з включенням до її складу Польщі, Литви, Білорусії та України.

С.Рудницький про розширення суб'єктів Чорноморсько-балтійської федерації за рахунок Фінляндії, Латвії та Естонії. Близькосхідний аспект української геополітики (Балкани, Закавказзя, Персія та Азія) в концепції С. Рудницького. Центральноевропейський вектор української геополітики (Б. Крупницький).

Концепція східно-західної «рівноваги» (І. Лисяк-Рудницький).

Чорноморська орієнтація М. Грушевського.

Геоцентричний вектор у геополітичній думці України. М. Міхновський (1873-1924), Л. Цегельський (1875-1951), В. Липинський (1882-1931) про другорядність зовнішнього фактору і акцент на внутрішні сили українського народу.

В.Винниченко про розбудову української незалежної держави.

Геополітичні аспекти в працях українських політиків націоналістичного спрямування (Д. Донцов, М. Сціборський, Є. Коновалець, Я. Барановський та ін.).

М. Колодзінський про геополітичне становище Закарпаття напередодні Другої світової війни. Геополітичні мотиви в працях М. Колодзінського «Українська воєнна доктрина» та «Стратегічне положення Закарпаття».

Україна в геополітичній стратегії світового співтовариства.

Геополітичні аспекти становлення незалежної України.

Конструювання геополітичної ідентичності на пострадянському просторі.

Помаранчевої революції та революції гідності.

Роль і місце України в новому геополітичному просторі.

Юридичне оформлення геостратегії української незалежної держави.

Особливості геополітичного статусу України та необхідність їх врахування в українській геополітичній доктрині.

Сценарії і стратегії міжнародно-політичної діяльності України на сучасному етапі.

Головні геополітичні реалії, що детермінують українську геостратегію: США, об'єднана Європа та Росія.

Багатовекторність української геостратегії.

Україна в геополітичному просторі колишнього СРСР.

Геополітичний сенс Кримської проблеми.

З. Бжезінський про українську державу як геополітичну вісь.

С. Хантінгтон про цивілізаційну роздвоєність України.

Г. Кіссінджер про місце та роль України в новій системі глобального балансу сил.

Тема 14.

Геополітичні інтереси та національна безпека України.

Національні інтереси сучасної України та їх геополітичні аспекти.

Проблема «убезпечення» західного та євразійського векторів української геостратегії.

Можливі наслідки інтеграції України до Євразійського та Євроатлантичного простору.

Південно-східний вектор української геостратегії в структурі українських геополітичних інтересів.

Національна безпека України та її геополітичні складові.

Сучасні українсько-польські взаємини через призму минулої історії.

Глобалізаційні процеси та проблема національної безпеки України.

Тема 15.

Основні тенденції і перспективи геополітичного розвитку світу в XXI столітті.

Формування багатопольярного світу в XXI ст. Глобалізація і регіоналізація. Інтеграція і дезінтеграція. Сутність і зміст сепаратизму. Зростання конфліктного потенціалу регіонів.

Геополітичні аспекти проблеми європейської ідентичності. Проблеми формування європейської армії. Європейський оборонний союз як складова чи альтернатива НАТО.

Геополітичні підстави розвитку відносин США з Європейським Сюзом, Японією, Китаєм, Росією.

Загрози національній безпеці США в сьогоденні і майбутньому.

4. Обсяг і структура навчальної дисципліни

Тема навчальної дисципліни	Обсяг у годинах							
	Денна форма				Заочна форма			
	Усього	У тому числі			Усього	У тому числі		
Л		ПЗ	СРС	Л		ПЗ	СРС	
Модуль 1. Класичні теорії та історія формування сучасної методологічної бази геополітики як науки.								
Тема 1. Геополітика як наука: історія розвитку. Теоретичні джерела геополітики.	14	4	4	6	10	2	2	10
Тема 2. Континентально-європейська школа геополітики.	10	2	2	6	14		2	10
Тема 3. Англо-американський (атлантичний) напрям геополітичної думки.	10	2	2	6	8			10
Тема 4. Учасники міжнародних відносин в контексті геополітичного простору.	8	2	2	4				8
Тема 5. Політичні ідеології як чинники впливу на геополітичний світовий простір.	8	2	2	4				8
<i>Разом</i>	<i>50</i>	<i>12</i>	<i>12</i>	<i>26</i>	<i>42</i>	<i>2</i>	<i>4</i>	<i>46</i>
Модуль 2. Сучасний геополітичний простір: реалії та тенденції.								
Тема 6. Геополітична структура сучасного світу.	10	2	2	6	12			8
Тема 7. Європа в геополітичному вимірі.	10	2	2	6	12	2	2	10
Тема 8. Геополітика США.	10	2	2	6	8			10
Тема 9. Геополітика провідних країн Азії.	10	2	2	6	8			10
Тема 10. Геополітика Російської Федерації.	10	2	2	6				10
<i>Разом</i>	<i>50</i>	<i>10</i>	<i>10</i>	<i>30</i>	<i>40</i>	<i>2</i>	<i>2</i>	<i>48</i>
Модуль 3. Україна в сучасній світовій геополітиці								
Тема 11. Геополітичні конфлікти в сучасному світі.	10	2	2	6	12			8

Тема 12. Інформаційна парадигма посткласичної геополітики.	10	2	2	6	10			8
Тема 13. Україна в геополітичній стратегії світового співтовариства.	10	2	2	6	14		2	10
Тема 14. Геополітичні інтереси та національна безпека України.	10	2	2	6				10
Тема 15. Основні тенденції і перспективи геополітичного розвитку світу в XXI столітті.	10	2	2	6				8
<i>Разом</i>	<i>50</i>	<i>10</i>	<i>10</i>	<i>30</i>	<i>36</i>		<i>2</i>	<i>44</i>
Усього годин / кредитів ECTS	150	32	32	86	150	4	8	138

5. Теми лекційних і практичних занять

5.1. Теми лекційних занять

Теми навчальної дисципліни	Теми лекцій	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
Модуль 1. Класичні теорії та історія формування сучасної методологічної бази геополітики як науки.			
Тема 1. Геополітика як наука: історія розвитку. Теоретичні джерела геополітики.	1.1. Геополітика як наука.	2	2
	1.2. Геополітичні епохи: загальна характеристика	2	
Тема 2. Континентально-європейська школа геополітики.	2. Континентально-європейська школа геополітики.	2	
Тема 3. Англо-американський (атлантичний) напрям геополітичної думки.	3. Англо-американський (атлантичний) напрям геополітичної думки.	2	
Тема 4. Учасники міжнародних відносин в контексті геополітичного простору.	4. Учасники міжнародних відносин в контексті геополітичного простору.	2	
Тема 5. Політичні ідеології як чинники впливу на геополітичний світовий простір.	5. Політичні ідеології як чинники впливу на геополітичний світовий простір.	2	
Модуль 2. Сучасний геополітичний простір: реалії та тенденції.			
Тема 6. Геополітична структура сучасного світу.	6. Геополітична структура сучасного світу.	2	
Тема 7. Європа в геополітичному вимірі.	7. Європа в геополітичному вимірі.	2	2
Тема 8. Геополітика США.	8. Геополітика США.	2	
Тема 9. Геополітика провідних країн Азії.	9. Геополітика провідних країн Азії.	2	
Тема 10. Геополітика Російської	10. Геополітика Російської	2	

Федерації.	Федерації.		
Модуль 3. Україна в сучасній світовій геополітиці			
Тема 11. Геополітичні конфлікти в сучасному світі.	11. Геополітичні конфлікти в сучасному світі.	2	
Тема 12. Інформаційна парадигма посткласичної геополітики.	12. Інформаційна парадигма посткласичної геополітики.	2	
Тема 13. Україна в геополітичній стратегії світового співтовариства.	13. Україна в геополітичній стратегії світового співтовариства.	2	
Тема 14. Геополітичні інтереси та національна безпека України.	14. Геополітичні інтереси та національна безпека України.	2	
Тема 15. Основні тенденції і перспективи геополітичного розвитку світу в XXI столітті.	15. Основні тенденції і перспективи геополітичного розвитку світу в XXI столітті.	2	
Усього		32	4

5.2. Теми практичних занять

Теми навчальної дисципліни	Теми практичних занять	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
Модуль 1. Класичні теорії та історія формування сучасної методологічної бази геополітики як науки.			
Тема 1. Геополітика як наука: історія розвитку. Теоретичні джерела геополітики.	1.3. Геополітика як наука.	2	2
	1.4. Геополітичні епохи: загальна характеристика	2	
Тема 2. Континентально-європейська школа геополітики.	2. Континентально-європейська школа геополітики.	2	2
Тема 3. Англо-американський (атлантичний) напрям геополітичної думки.	3. Англо-американський (атлантичний) напрям геополітичної думки.	2	
Тема 4. Учасники міжнародних відносин в контексті геополітичного простору.	4. Учасники міжнародних відносин в контексті геополітичного простору.	2	
Тема 5. Політичні ідеології як чинники впливу на геополітичний світовий простір.	5. Політичні ідеології як чинники впливу на геополітичний світовий простір.	2	
Модуль 2. Сучасний геополітичний простір: реалії та тенденції.			
Тема 6. Геополітична структура сучасного світу.	6. Геополітична структура сучасного світу.	2	
Тема 7. Європа в геополітичному вимірі.	7. Європа в геополітичному вимірі.	2	2
Тема 8. Геополітика США.	8. Геополітика США.	2	

Тема 9. Геополітика провідних країн Азії.	9. Геополітика провідних країн Азії.	2	
Тема 10. Геополітика Російської Федерації.	10. Геополітика Російської Федерації.	2	
Модуль 3. Україна в сучасній світовій геополітиці			
Тема 11. Геополітичні конфлікти в сучасному світі.	11. Геополітичні конфлікти в сучасному світі.	2	
Тема 12. Інформаційна парадигма посткласичної геополітики.	12. Інформаційна парадигма посткласичної геополітики.	2	
Тема 13. Україна в геополітичній стратегії світового співтовариства.	13. Україна в геополітичній стратегії світового співтовариства.	2	2
Тема 14. Геополітичні інтереси та національна безпека України.	14. Геополітичні інтереси та національна безпека України.	2	
Тема 15. Основні тенденції і перспективи геополітичного розвитку світу в XXI столітті.	15. Основні тенденції і перспективи геополітичного розвитку світу в XXI столітті.	2	
Усього		32	8

6. Форми педагогічного контролю, засоби та критерії оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни «Основи геополітики» передбачають лекційні, семінарські, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою.

Поточний контроль знань студентів включає: контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на практичних заняттях із застосуванням таких засобів: усне, письмове або експрес-опитування, виконання тестових завдань, участь у дискусії та обговоренні питань на семінарських заняттях; участь у дебатах; перевірка есе за заданою тематикою; тощо. Зазначені форми і засоби поточного контролю успішності навчання студентів спрямовані на стимулювання систематичної поточної навчальної та самостійної роботи студентів, підвищення об'єктивності оцінювання їхніх знань, запровадження здорової конкуренції між студентами у навчанні, виявлення і розвитку їхніх творчих і дослідницьких здібностей. За результатами практичних занять із кожного з трьох модулів розраховується середньоарифметична кількість балів (максимальна оцінка за кожен модуль – 10 балів), що включається до підсумкової оцінки знань.

Протягом семестру студенти виконують завдання для **самостійної роботи** (підготовка фахових статей; тез доповідей на науково-практичні конференції; проведення дослідження (проекту) з вузької проблематики з подальшою його презентацією тощо). Робота є індивідуальною та самостійною, а отже співавторство студентів та інші форми надання допомоги один одному

не допускаються. Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання поза аудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і стабільність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, здатність знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку тощо. При виконанні самостійної роботи студент зобов'язаний дотримуватися правил щодо академічної доброчесності та недопущення плагіату. Максимальна кількість балів за самостійну роботу – 10.

Формою *підсумкового контролю* знань студентів з дисципліни є іспит. Завданням іспиту є перевірка розуміння студентами програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за іспит, становить 60 балів. Іспит складається в усній формі за білетами до іспиту. Мінімальна оцінка результатів поточного контролю та самостійної роботи, за якої студент допускається до іспиту, становить 25 балів. Студента слід вважати атестованим, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60 балів.

Розподіл балів між формами організації освітнього процесу і видами контрольних заходів дисципліни «Основи геополітики»:

Поточний контроль			Самостійна робота студентів	Підсумковий контроль	Підсумкова оцінка знань
Практичні заняття				Іспит	
Модуль № 1	Модуль № 2	Модуль № 3			
max 10	max 10	max 10	max 10	max 60	max 100

Критерії оцінювання з дисципліни «Основи геополітики»:

Вид контролю	Кількість балів	Критерії (за кожною з оцінок)
Поточний контроль на практичному занятті (за модуль)	Max 10	Відмінне засвоєння навчального матеріалу з теми, можливі окремі несуттєві недоліки.
	8	Добре засвоєння матеріалу з теми, але є окремі помилки.
	6	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	4	Мінімальні результати, достатні для отримання позитивної оцінки.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Оцінка самостійної роботи студента	Max 10	Глибоке знання проблем, пов'язаних із темою дослідження, вільне володіння матеріалом, вміння самостійно й творчо мислити, знаходити, узагальнювати, аналізувати матеріал, робити самостійні теоретичні та практичні висновки.

	8	В роботі розкрито основні положення теми, але є деякі неточності у викладанні матеріалу, теоретичні поняття недостатньо підкріплено фактичними даними.
	6	Основні положення теми розкрито, але деякі питання висвітлено неповно. Студент добре володіє матеріалом, але відсутня творчість та самостійність у дослідженні.
	4	Основні теоретичні питання висвітлено поверхнево, немає висновків або висновки не мають самостійного характеру; студент слабо володіє матеріалом.
	2	Основні положення теми висвітлено поверхнево, теоретичні положення не підкріплені фактичним матеріалом; немає висновків; студент слабо володіє матеріалом роботи.
	Min 0	Основні положення теми висвітлено поверхнево, з великою кількістю помилок; немає висновків; студент не володіє матеріалом роботи.
Іспит	Max 60	1. Всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, у тому числі орієнтація в основних наукових доктринах та концепціях дисципліни. 2. Засвоєння основної та додаткової літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни та використання отриманих знань у практичній роботі.
	55	1. Повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної літератури та знайомство з додатковою літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.
	50	1. Достатньо повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, за відсутності у відповіді суттєвих неточностей. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.
	45	1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Помилки та суттєві неточності у відповіді на іспиті за наявності знань для їх самостійного усунення або за допомогою викладача.
	40	1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Ознайомлення з основною літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Помилки у відповіді на іспиті за наявності знань для усунення найсуттєвіших помилок за допомогою викладача.

	35	1. Прогалини в знаннях з певних частин основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Наявність помилок у відповіді на іспиті.
	Min 0	1. Відсутність знань значної частини основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Неможливість продовжити навчання або здійснювати професійну діяльність без проходження повторного курсу з цієї дисципліни.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни «Основи геополітики» виставляється в залікову книжку відповідно до такої шкали:

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100- бальною шкалою, що використовується в НЮУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	4	80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	2	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов’язковий повторний курс		0 – 34

7. Інформаційне забезпечення навчальної дисципліни

7.1. Нормативні джерела:

1. Устав Организации Объединённых Наций и Устав Международного Суда. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_010.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергетики та їх державами-членами, з іншої сторони, 2014 р. Офіц. вісн. України. 2014. № 75. Ст. 2125.
3. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», затверджена указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
4. Про Основні напрями зовнішньої політики України : Постанова Верховної Ради України від 2 липня 1993 р. №3360-XII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3360-12>.

5. Про засади внутрішньої та зовнішньої політики: Закон України від 1 липня 2010 р. № 2411-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>.

6. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 червня 2003 р. № 964-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

7. Стратегія національної безпеки України : Затверджена Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.

8. Воєнна доктрина України: Указ Президента України від 24 вересня 2015 р. № 555/2015. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>.

9. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/998_158.

10. The National Security Strategy of the United States of America. – Washington, DC: US Government Printing Office, 2002. URL: http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/nss/nss_sep2002.pdf.

11. The National Security Strategy of the United States of America. – Washington, DC: US Government Printing Office, 2010. URL: http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf.

12. The National Security Strategy of the United States of America. – Washington, DC: US Government Printing Office, 2015. URL: https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy.pdf

13. European Security Strategy - A Secure Europe in a Better World. URL: <https://europa.eu/globalstrategy/en/european-security-strategy-secure-europe-better-world>.

14. EU-NATO Declaration on ESDP. URL: https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_19544.htm.

15. EU-NATO: The Framework for Permanent Relations and Berlin Plus, 2002 [Electronic resource] // Council of the European Union. URL: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/03-11-11%20Berlin%20Plus%20press%20note%20BL.pdf>.

16. The European Consensus on Development. URL: https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/publication-the-european-consensus-on-development-200606_en.pdf.

17. A Secure Europe in a Better World: European Security Strategy (December 2003) URL: <https://europa.eu/globalstrategy/en/european-security-strategy-secure-europe-better-world>.

18. НАТО Североатлантический договор (4 апреля 1949г.). URL: http://www.nato.int/cps/ru/natohq/official_texts_17120.htm.

19. Декларації Бухарестського саміту НАТО, прийнята главами держав і урядів, що взяли участь у засіданні Північноатлантичної ради в Бухаресті 3 квітня 2008 р. URL: http://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_8443.htm

20. Стратегия национальной безопасности Российской Федерации: Утверждена Указом Президента Российской Федерации от 31 декабря 2015 г. № 683. URL: <http://www.rg.ru/2015/12/31/nac-bezopasnost-site-dok.html>.

21. Об использовании Вооруженных Сил Российской Федерации на территории Украины: Постановление Совета Федерации Федерального Собрания Российской Федерации от 1 марта 2014 г. N 48-СФ. URL: <https://rg.ru/2014/03/05/voyska-dok.html>.

22. Новая программа национальной обороны Японии и японо-американский союз. URL: <http://kavkaz.ge/2011/02/19/novaya-programma-nacionalnoj-oborony-yaponii-i-yaropo-amerikanskij-soyuz/>.

7.2. Основна література:

1. Андрущенко С. В. Україна в сучасному геополітичному середовищі : монографія. Київ: Логос, 2005. 286 с.

2. Василенко И.А. Геополитика современного мира : учебник для академического бакалавриата. 4-е изд., перераб. и доп. М. : Изд-во Юрайт, 2016. 320 с. Серия : Бакалавр. Академический курс.

3. Василенко С. Д. Україна: Геополітичні виміри в загальноєвропейському процесі. Одеса: ОДМА, 2000. 208 с.

4. Вегеш М. М., Петрінко В. С. Геополітична енциклопедія: Навчальний посібник. 2020. 676 с.

5. Геополітика України (Військовий аспект) : Навч. посібн. / [Шлемкевич Л. П., Ткачук П. П., Гетьманчук М. П. та ін.]. Львів: Військовий інститут, 2004. 835 с.

6. Геополітика: підручник для вузів / А. І. Кудряченко, Ф. М. Рудич, В. О. Храмов ; МАУП, Ін-т політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. Київ : МАУП, 2004. 296 с.

7. Гаджиев К.С. Введение в геополитику: Учебник. М.: Логос, 2003. 432с

8. Гаєвський Б. А. Сучасна українська політологія: Навч. посіб. Київ : МАУП, 1999. 268 с.

9. Геополітика: енциклопедія / Є.М. Суліма та ін. Київ: Знання України, 2013. 919 с.

10. Гольцов А.Г. Геополітика та політична географія : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 416 с.

11. Дергачев В. А. Геополитика. Київ: ВИРА-Р, 2000. 448 с.

12. Дергачев В. А. Глобальная геоэкономика: Трансформация мирового экономического пространства. Одесса: ИПРЭЭИ НАНУ, 2003. 238 с.

13. Діалог цивілізацій: нові принципи організації світу. Київ: МАУП, 2002. 232 с.

14. Діалог цивілізацій: протиріччя глобалізації. Київ : МАУП, 2003. 376 с.

15. Дністрянський М. С. Геополітика : навч. посіб. Львів, 2011. 436 с. URL : http://old.geography.lnu.edu.ua/Strukt/Biblio/alphavit/Ukr/Ukr_D/Dnistrianskyi/geopolityka.pdf

16. Мадіссон В. В., Шахов В. Л. Сучасна українська геополітика : Навч. посіб. Київ : Либідь, 2003. 176 с.
17. Мальський М. З., Мацях М. М. Теорія міжнародних відносин. Львів: ЛНУ, 2002. 392 с.
18. Мартинюк В. О. Політична географія та геополітика : словник-довідник / В. О. Мартинюк, С. С. Троян ; Рівн. ін-т слов'янознавства Київ. слав'ян. університету. Київ : НВЦ ВО, 2005. 224 с.
19. Сирота М. Д. Україна в геополітичному просторі третього тисячоліття / М. Д. Сирота. – Вид. 2-ге. Київ : Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2007. 216 с.
20. Словник геополітичних термінів та понять / за заг. ред. О. С. Власюка, П. П. Кононенка ; Нац. ін-т проблем міжнар. безпеки, НДІ українознавства. Київ : Фоліант, 2008. 207 с.
21. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти / За ред. Ф. М. Рудича. Київ : МАУП, 2002. 488 с.
22. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. М.: Изд-во АСТ, 2003. 603 с.
23. Шепелєв М. А. Теорія міжнародних відносин : підруч. для студентів вищ. навч. закл. / М. А. Шепелєв. Київ : Вища шк., 2004. 622 с

7.3. Додаткова література:

1. Альтернативні моделі забезпечення національної безпеки України: оцінки експертів. *Національна безпека і оборона*. 2006. № 9. С. 42–46.
2. Андрущенко (Гринько) С. В. Україна в сучасному геополітичному середовищі. Київ : Логос, 2005. 288 с.
3. Арон Р. Мир і війна між націями. Київ: Юніверс, 2000. 688 с.
4. Арт'омова Є. С. Євроскептицизм у сучасному геополітичному дискурсі Європейського Союзу : автореф. дис... канд. політ. наук : 21.03.03. Дніпропетровськ, 2014. 20 с
5. Базив Д. П. Геополитическая стратегия Украины. Київ, 2000. 192 с.
6. Бжезинский З. Геостратегия для Евразии. Краткосрочные и долгосрочные цели политики США в этом регионе. *Независимая газета*. 1997. 24 октября. URL: <http://historic.ru/books/item/f00/s00/z0000004/st04.shtml>.
7. Бжезинський З. Україна та Європа. *Національна безпека і оборона*. 2000. № 7. С.7–10.
8. Бірюкова О. О. Геополітичний вимір етнонаціональних процесів в Україні : автореф. дис... канд. політ. наук : 23.00.02. Харків, 2007. 18 с.
9. Битяк Ю.П., Яковюк І.В. Проект «Міжмор'я» як відображення геополітичних інтересів країн Східної Європи. *Політичні та правові дисонанси в сучасних українських реаліях: зб. наук. статей (за матеріалами ХХХ Харків. політол. читан., 16 червня 2017 р.)*. Харків, 2017. С. 7-13.
10. Битяк Ю.П., Яковюк І.В. Субрегіональна інтеграція країн Центральної та Східної Європи: уроки для України. *Становлення та розвиток науки європейського права в Україні. Liber amicorum до 70-річчя проф. В. Муравйова : монографія; за заг. ред. К. Смирнової*. Одеса: Фенікс, 2017. С. 149-174.

11. Бруз В. С. ООН і врегулювання міжнародних конфліктів. Київ : Либідь, 1995. 110 с.
12. Валевський О. Л., Гончар М. М. Структура геополітичних інтересів України. Київ : НІСД, 1995. 99 с.
13. Валлерстайн И. Америка и мир: сегодня, вчера и завтра. *Свободная мысль*. 1995. № 2 и 4. URL: <http://historic.ru/books/item/f00/s00/z0000004/st05.shtml>.
14. Вілсон Е. Українці: несподівана нація. Київ : КІС, 2004. 552 с.
15. Вонсович О. С. Україна в геополітичному просторі Європи: безпековий вимір : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04. Київ, 2013. 18 с.
16. Ворочич Б. О. Оцінка геополітичної обстановки та прийняття стратегічних рішень щодо запобігання воєнним конфліктам / Б. О. Ворочич, Ю. В. Єгоров, Г. Ф. Костенко. Київ : [Паливода А. В.], 2011. 172 с.
17. Врублевський В. К., Хорошковський В. І. Український шлях. Начерки: Геополітичне становище України та її національні інтереси. Київ, 1997. 426 с.
18. Геополітика держав : короткий словник для журналістів / ред. : В. Сюмар. Київ, 2007. 215 с.
19. Геффернен М. Значення Європи. Географія та геополітика : [пер. з англ.]. Київ : Дух і Літера, 2011. 462
20. Гідон Г. Нація і держава. Новий підхід до етнічних конфліктів та обмеження суверенітету. Львів: Просвіта, 1997. 136 с.
21. Глобальні трансформації. Політика, економіка, культура. Київ : Фенікс, 2003. 584 с.
22. Дейвіс Н. Європа. Історія. Київ : Основи, 2000. 1464 с.
23. Демони миру і боги війни. Соціальні конфлікти посткомуністичної доби. Київ : Політ. думка, 1997. 494 с.
24. Денисенко К. Ю. Геополітика та геостратегія Франції : автореф. дис... канд. політ. наук [: 23.00.04. Київ, 2009. 19 с.
25. Дергачев В. А. Геоэкономика Украины: теоретические и прикладные основы. Одесса: ИПРЭЭИ НАНУ, 2002. 244 с.
26. Дергачев В. А. Цивилизационная геополитика (Большие многомерные пространства). Одесса: ИПРЭЭИ НАНУ, 2003. 262 с.
27. Дністрянський М. С. Геополітичні доктрини і підходи: критичний аналіз методології. Львів: ЛНУ, 2003. 111 с.
28. Дністрянський М. С. Україна в політико-географічному вимірі. Львів : ЛНУ, 2000. 310 с.
29. Додонов Р. Чорноморські вектори у геополітичних концепціях України і Росії. *Політ. менеджмент*. 2005. № 4. С. 127–140.
30. Дорошко М. С. Геополітичні інтереси та зовнішня політика держав пострадянського простору : навч. посіб. для студентів напряму “Міжнародні відносини”. Київ : Ніка-Центр, 2011. 226 с.
31. Зінько С. Ю. Іслам у сучасній світовій політиці. Львів : Простір-М, 2005. 276 с.
32. Зленко А. Дипломатия и политика: Украина в процессе динамических геополитических перемен. Харьков: Фолио, 2004. 559 с.

33. Ігнат'єва Т. Геополітика України в категоріях і поняттях: минуле та сучасність : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. спец. "Політологія", "Історія України". Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2015. 112 с.
34. Камінський А. Основи міжнародних відносин. Львів, 2001. 208 с.
35. Кирик В. Л. Геополітична експансія як державотворчий макропроцес : автореф. дис... канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2007. 20 с.
36. Киссинджер Г. Дипломатія. М.: Ладомир, 1997. 848 с.
37. Коппель О. А., Пархомчук О. С. Міжнародні відносини ХХ ст. Київ : Школяр, 1999. 255 с.
38. Корона Н. С. Політико-географічні передумови формування БалтоЧорноморського регіону: геостратегічні інтереси України : автореф. дис... канд. геогр. наук : 11.00.02. Київ, 2012. 20 с.
39. Ліпкан В. А. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України. Київ : Текст, 2003. 600 с.
40. Лотоцький С. Україна в світовому геополітичному просторі / С. Лотоцький, С. Трохимчук ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2002. .192 с.
41. Луценко А. В. Геополітичні ідеї в Україні: джерела та еволюція [Електронний ресурс] : автореф. дис... канд. політ. наук : 23.00.01. Київ, 2009. 17 с.
42. Маначинський О. Я., Пронкін Є. К. Україна і воєнно-політична обстановка у світі. Київ : НІСД, 1995. 48 с.
43. Маначинський О. Я. Соболев А. А. Воєнна безпека України та вплив на неї геополітичних факторів. Київ : НІСД, 1997. 163 с.
44. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945–1970-ті роки): Підручник / В. А. Манжола, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуков та ін. Київ : Либідь, 1999. 558 с.
45. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980–2000-ті роки) : Підручник / В. А. Манжола, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуков та ін. Київ : Либідь, 2001. 622 с.
46. Мокляк Н. Н., Перепелица Г. Н., Фареник С. А. Феномен воєнно-політичного конфлікту в сучасній етнополітичній ситуації. Київ, 1995. 160 с.
47. Орлова И. Б. Евразийская цивилизация. Социально-историческая ретроспектива и перспектива. М.: Норма, 1998. 275 с.
48. Панарин А. С. Глобальное политическое прогнозирование: Учебник. М.: Алгоритм, 2000. 352 с.
49. Перепелица Г. М. Конфлікти в посткомуністичній Європі. Київ : НІСД, 2003. 432 с.
50. Права человека и вооруженные конфликты / Отв. ред. В. А. Карташкин. М.: Норма, 2001. 384 с.
51. Сорокин К. Э. Геополитика современности и геостратегия России. М.: РОССПЭН, 1996. 168 с.
52. Тойнби А. Дж. Постыжение истории: Сборник. М.: Прогресс, Культура, 1996. 608 с.

53. Україна 2000 і далі: геополітичні пріоритети та сценарії розвитку. К.: НІСД; НІУРВ, 1999. 192 с.
54. Фуше М. Европейская республика. Исторические и географические контуры. М.: Междунар. отношения, 1999. 168 с.
55. Цымбурский В. Л. Россия – Земля за Великим Лимитрофом: цивилизация и ее геополитика. М.: Эдиториал УРСС, 2000. 144 с.
56. Шевченко В., Івашенко М. Концепція національних інтересів України. Київ : Слов'янський світ, 1996. 63 с.
57. Шпенглер О. Закат Европы: Очерки морфологии мировой истории: В 3 т. М.: Мысль, 1998.
58. Яковюк І.В., Орловський Р.Р. Європейське оборонне співтовариство: витоки становлення інтеграції в оборонній сфері. *Проблеми законності*. 2017. Вип. 139. С. 264-277.
59. Яковюк І.В., Трагнюк А.Р. Проблеми забезпечення безпеки України в контексті політики НАТО щодо Російської Федерації. *Теорія і практика правознавства*. 2017. Вип. 2 (12). <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/117245/113204>.
60. Яковюк І. В. Германський імперський федералізм і його вплив на європейські інтеграційні процеси. *Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. пр.* Харків : Право, 2011. № 21. С. 104–118.
61. Яковюк І. В. Ідея об'єднаної Європи в творчій спадщині Ф. Науманна. *Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. / ред. кол.* Харків : Право, 2013. № 26. С. 136–149.
62. Яковюк І. Імперська модель як основа організації влади в Європейському Союзі: загальнотеоретичний аналіз. *Вісник Академії правових наук*. 2010. № 4. С. 33–47.
63. Яковюк І. В. Идея Серединой Европы в концептуальных разработках европейских геополитиков второй половины XIX – начала XX вв.: историко-теоретический анализ. *PolitBook*. 2013. № 3. С. 132–151.
64. Яковюк І.В. Ідея Чорноморської федерації в українській політико-правовій думці XIX – початку XX ст. *Історія державотворчих процесів в Україні та зарубіжних країнах : зб. наук. ст. та тез повідом. за матеріалами міжнар. наук. конф., м. Харків, 23 листоп. 2017 р. / редкол.: А.П. Гетьман, В.Д. Гочаренко та ін.* Харків : Право, 2017. С. 84-88.

7.4. Матеріально-технічне забезпечення навчальної дисципліни

Відкритий доступ до он-лайн ресурсів Oxford University Press, до Інформаційно-правових систем ЛІГА:ЗАКОН (Система ГРАНД та Система аналізу судових рішень VERDICTUM).

Доступ можливий у залі правової інформації Навчально-бібліотечного комплексу (вул. Пушкінська 84-А, 3 поверх).